

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

OTCOVSTVÍ PO ROZVODU MANŽELSTVÍ

Vedoucí práce: Mgr. Jana Šimečková

Autor práce: Michala Patloková
Studijní obor: Sociální a charitativní práce
Ročník: 3

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách.

1. června 2009

.....

**Chtěla bych poděkovat Mgr. Janě Šimečkové za její podnětné návrhy, rady
a připomínky, velkou ochotu a velmi vstřícný přístup.**

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA PROBLEMATIKY ROZVODŮ A NÁSLEDNÉ OTCOVSKÉ PÉČE O DĚTI.....	7
1.1 VÝZNAM RODINY V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA.....	7
1.2 RODINA ÚPLNÁ VERSUS RODINA NEÚPLNÁ; ROZVOD RODIČŮ.....	10
1.2.1 Absence jednoho z rodičů v rodinných vztazích; role rodičů.....	14
1.3 OTCOVSTVÍ PO ROZVODU.....	19
1.3.1 Patří dítě vždy k matce?.....	22
2 PRAKTICKÉ ZKUŠENOSTI OTCŮ S DĚTMI PO ROZVODU MANŽELSTVÍ.....	24
2.1 CÍL VÝZKUMU A STANOVENÍ VÝZKUMNÝCH HYPOTÉZ.....	24
2.2 NÁSTROJE SBĚRU DAT.....	25
2.3 POPIS VÝZKUMNÉHO TERÉNU.....	27
2.4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU.....	27
2.5 PREZENTACE SBĚRU DAT A JEJICH INTERPRETACE.....	28
2.6 VERIFIKACE HYPOTÉZ.....	34
ZÁVĚR.....	35
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	37
SEZNAM PŘÍLOH.....	39
PŘÍLOHY.....	40
ABSTRAKT.....	44

ÚVOD

Moje bakalářská práce se zabývá problematikou rozvodů s důrazem na otcovství po rozvodu. V dnešní době, kdy téměř každé druhé manželství končí rozvodem, je tato problematika velmi aktuální a to je jeden z hlavních důvodů, proč jsem si právě toto téma vybrala. Problematika rozvodů je aktuální nejen pro stále velmi vysoké a zvyšující se množství rozvodů, ale také proto, že opravdu každý z nás se s rozvodem v nějaké podobě setkal. Mohli se rozvádět rodiče, my samy, naši přátelé, někdo v rodině... Rozvod se opravdu nevyhýbá nikomu, a pokud jsou v takové rodině přítomny děti, což většinou jsou, je situace o to závažnější. Je důležité, aby rodiče vzájemně uměli respektovat jeden druhého a jeho rodičovskou roli a pochopili, že rodičovství je celoživotní závazek, který nekončí rozchodem páru, ale trvá po celý život a velmi ovlivňuje právě nejen minulost, ale i další život dítěte.

Pokud se rozvádějící se rodiče i přes neshody a důvody k rozvodu snaží k sobě chovat přátelsky, vzájemně se tolerovat a spolupracovat, dávají svým dětem velký dar. V rodinách, kde se rodiče sice rozvedli a nežijí spolu, ale dokážou se domluvit na jednotné výchově dětí, jsou jim oporou, společně usilují o uspokojení jejich potřeb a snaží se každý dle svých možností trávit s dětmi volný čas, není rozvod pro děti nepřekonatelnou zátěží a snáze dojde k přizpůsobení na novou situaci, v níž se tyto děti ocitají. Někteří rodiče však bohužel považují rozvod za svou osobní záležitost, se kterou se jejich děti chtě nechtě musí smířit. Nejhorší bývá, když se dítě stane nástrojem trestání partnera za odchod od rodiny – dětem je v takových případech bráněno ve styku s druhým rodičem a zčásti i prarodiči, jsou mu mnohdy sdělovány lži a polopravdy o druhém rodiči apod. Takové děti zbytečně ztrácejí kontakt s jedním z rodičů, nejčastěji s otcem, což může mít nežádoucí důsledky pro jejich vývoj. Chybí významný sociální vzor a dítě těžko shání jeho náhradu.

Moje bakalářská práce je rozdělena do dvou základních částí. První část je částí teoretickou, která pracuje se zdroji odborné literatury. Nejvíce čerpá z odkazů Matějčka, který se zabýval rodinou a vlivem rozvodů na psychosociální život dítěte po rozvodu rodičů, dále z děl Bakaláře, který zabývá právě problematikou rozvodů a tematika otcovství je zejména čerpána z děl Dudové a Hastrmanové. Problematika otcovství po rozchodu páru není příliš v české odborné literatuře k nalezení, proto jsou zdroje omezené.

Ve své práci se pokouším poukázat na důležité místo rodiny v životě člověka, význam rolí rodičů v životě dětí, definuji zde rozvod a jeho problematiku a zmiňuji odkazy na odbornou literaturu, která se zabývá tematikou porozvodové péče o děti z pohledu otcovství. Je to většinou matka, kdo dostává dítě po rozvodu do péče a otec je omezen pouze na pravidelné zasílání výživného a dohodnutý kalendář návštěv dítěte. Bohužel je toto smutná realita, se kterou se můžeme neustále setkávat ve svém okolí. Mnohdy je nemožné aby se otec s dítětem více stýkal (z důvodu vzdálenosti bydliště, chování matky, pracovní vytíženosti...), mnohdy o dítě po rozchodu ani nejeví zájem a o styk s dítětem nestojí. To vše má vliv na vývoj a život dítěte. Dítě potřebuje pro zdravý psychický vývoj oba dva rodiče, potřebuje k nim mít pozitivní emoční vazbu.

Druhá část mé práce je částí praktickou, výzkum, ze kterého se druhá část skládá, se soustředí na otcovství po rozvodu, zejména na styk dítěte s otcem. Respondenti byli vybíráni mezi otci po rozvodu a dotazníkovou technikou byl zjišťován jejich přístup ke styku s dítětem a otázky svěřování dítěte do výhradní péče jednomu z rodičů. Výzkum by měl ukázat, zda skutečnost, že je dítě svěřováno v drtivé většině do péče matek je pouze stereotyp, nebo zda otcové ani o svěření dětí do své výhradní péče nežádali a proč. Dále by měl ukázat, jak pokračuje jejich styk s dětmi po rozchodu, pokud nemají dítě ve své péči a zda považují čas strávený takto se svými dětmi za dostačující.

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA PROBLEMATIKY ROZVODŮ A NÁSLEDNÉ OTCOVSKÉ PÉČE O DĚTI

1.1 VÝZNAM RODINY V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA

Rodina je tradičním společenstvím osob, které lze najít v nějaké podobě v každé známé kultuře. V jejím rámci se utváří základní charakteristiky našeho duševního života.¹

Rodina jako sociální skupina je určitým modelem společnosti, prostřednictvím kterého se dítě učí a usiluje o další vrůstání do okolních společenských podmínek.²

Za základní funkce, které rodina plní vůči společnosti, se obecně považují funkce:

- biologicko – reprodukční,
- ekonomicko – zabezpečovací,
- kulturně – výchovné.³

Obecně vzato spočívá **primární funkce rodiny** v tom, že již od samého narození ovlivňuje vývoj jedince, vytváří citové vazby, které mají dlouhodobý vliv a zapisují se trvale do duševního života dítěte. Jedinec si s sebou do života odnáší základní pojetí citů a modely chování jako své vlastní dispozice či sklony. **Zprostředkující funkce rodiny** spočívá také v tom, že v jejím společenství získává jedinec základní stupnici hodnot, jejichž prostřednictvím se připravuje na společenský život.

Socializační funkce rodiny jsou velice široké. Rodina jednak zajišťuje uspokojování biologických potřeb dítěte, zajišťuje podmínky jeho zrání a růst, ale připravuje jej také na přijetí rolí a vzorů jednání. Z tohoto základu se rozvíjí

---

¹ a ⁴ KOŤA, J. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*, s. 38.

² VYKOPALOVÁ, H. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*, s. 23.

³ CHARVÁTOVÁ, D. *Metody sociální práce*, s. 22.

vědomě řízená výchova – utváření návyků, sebekontrola, učení, přijetí disciplinovaných forem jednání, očekávání odměn a trestů apod. a tím se právě v rodině kladou základy výchovy mimo rodinu.⁴

...má-li se dítě vyvíjet po duševní a charakterové stránce v osobnost zdravou a společnosti užitečnou, potřebuje vyrůstat v prostředí stálém a citově příznivém, vřelém, přijímajícím. A takovým prostředím by tedy především měla být rodina. Má možnost ovlivňovat vývoj dítěte v jeho nejcitlivějších fázích. ...nejpřirozenějším způsobem a nejvydatněji může uspokojovat základní psychické potřeby dítěte.⁵

Potřeby jsou nejdůležitějším druhem motivů (příčin chování). Nejběžnější je dělení na potřeby biologické a sociálně psychické. Biologické potřeby (potřeba spánku, potravy, dýchání, ...) jsou vrozené. Sociálně psychické potřeby jsou do značné míry získané.⁶

Uspokojování psychických potřeb funguje v rodině oboustranně. Není to jen dítě, komu rodiče pomáhají uspokojovat tyto potřeby, ale dítě zároveň svou existencí a životem v rodině pomáhá k uspokojení psychických potřeb svých rodičů.⁷

Rodina je většinou první společenský útvar, s nímž se dítě setkává, v němž prožívá intimní citové vztahy a poznává jejich význam. Rodina má základní význam pro duševní vývoj člověka. Zde získává model svých budoucích vztahů k lidem, chování, názorů i návyků. Rodiče a podmínky života v rodině kladou základy osobnosti člověka.⁸

---

⁵ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, s. 16.

⁶ CHARVÁTOVÁ, D. *Metody sociální práce*, s. 26.

⁷ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*.

⁸ CHARVÁTOVÁ, D. *Metody sociální práce*, s. 29.

Správně fungující rodina jednotlivci umožňuje, aby v ní nalézal oporu, ztotožňoval se s ní – zároveň mu dává svobodu k tomu, aby si budoval a zachovával svou osobní odlišnost.⁹

V rodině, na rozdíl od jiných výchovných institucí, není přísně oddělen životní čas a životní prostor vychovatelů a dítěte. Rodina je školou života. Dítě se tu však neučí z učebnic a podle osnov, nýbrž nápodobou dospělých vzorů, identifikací s nimi, společnou činností, sdílením radostí i starostí, pohody i nepohody.¹⁰

Pro rodinu je typický interakční model výchovy. Není tomu ... tak, že by pasivní dítě bylo pouhým příjemcem aktivního cílevědomého působení svých dospělých vychovatelů – naopak, obě strany jsou aktivní.¹¹

Poměrně dlouho trvá zakládajícím členům nové rodiny vytvoření vlastních pravidel vzájemného soužití. Ideálem zůstává málo konfliktní domov, ve kterém jsou všichni členové rodiny milováni, do něhož se rádi vracejí, mohou si zde sdělit vlastní zážitky.¹²

Pro dítě je rodina místem hlubokých a trvalých citových vztahů. Čím jsou tyto vztahy slabší, povrchnější a krátkodobější, tím víc se blíží rodinná výchova výchově nerodinné – a má ovšem i takové výsledky.¹³

---

⁹ VYKOPALOVÁ, H. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*, s. 30.

¹⁰ MATĚJČEK, Z. DYTRYCH, *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*, s. 134.

¹¹ *Tamtéž* s. 135.

¹² HOLÁSKOVÁ, K. *Přehled vývojové psychologie*, s. 124.

¹³ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, s. 30.

1.2 RODINA ÚPLNÁ VERSUS RODINA NEÚPLNÁ; ROZVOD RODIČŮ

Úplná rodina dokáže v obecné rovině dítě připravit ke společenským i biologickým úlohám. Nejvýznamnějšími jsou role muže a ženy, otce a matky. V dobře fungující rodině se zcela přirozeně uspokojují psychické potřeby dítěte. Úplná rodina nese také označení rodina nukleární.¹⁴

Tato rodina je značně labilní, s častým přechodem do neúplné podoby.¹⁵

Jestliže je rodina v základní podobě tvořena oběma rodiči a jejich dítětem či dětmi, pak v neúplné rodině zůstává s dítětem či dětmi jen jeden z rodičů, přičemž ten druhý chybí.¹⁶

Ideál rodiny se dvěma rodiči není v reálním životě vždy naplňován, ale přesto má svůj stálý význam: kvalitní vztah mezi rodiči je modelem, podle něhož se děti učí vytvářet své budoucí vztahy. Proto by děti měly vnímat cit, vzájemnou podporu a spolupráci v rodině i dobré vztahy rodiny se širším okolím.¹⁷

„Kvalita rodičovské péče“, ..., je stále častěji považována za důležitější než struktura rodiny. Vztahuje se k věrosti vztahu mezi rodičem a dítětem a k ochotě rodičů uspokojovat citové potřeby dítěte; významným prvkem je také radost a potěšení ze vzájemného vztahu. To vše podporuje růst a rozvoj dítěte.¹⁸

Mezi nejzásadnější problémy v celosvětovém měřítku patří rozvodovost. O těchto zkušenostech svědčí i to, že úplné nukleární rodiny tvoří pouze 1/3 z celkového počtu rodin.¹⁹

---

¹⁴ VYKOPALOVÁ, H. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*, s. 25.

¹⁵ CHARVÁTOVÁ, D. *Metody sociální práce*, s. 21.

¹⁶ MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*, s. 29.

¹⁷ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*, s. 134.

¹⁸ SMITH, H. *Děti a rozvod*, s. 116.

¹⁹ VYKOPALOVÁ, H. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*, s. 23.

Rodiny s jedním rodičem (kolem 90% z nich jsou matky s dítětem nebo dětmi, kolem 10% otcové s dítětem nebo dětmi) představují stále častější rodinný typ.²⁰

Rodinu lze považovat za neúplnou v případech, kdy se rodina rozpadla rozvodem rodičů [viz níže *Rozvod rodičů*] nebo pokud rodina vůbec založena nebyla - matka žije sama s dítětem, dítě se narodilo mimo manželství. Dále může neúplná rodina vzniknout úmrtím jednoho z rodičů, přičemž tato forma neúplné rodiny má nejmenší negativní vliv na vývoj dítěte. Potíží však může být zvýšená fixace zbylého rodiče na dítě a naopak.²¹

Na rozdíl od tradičních, veřejností zastávaných názorů, ukazují nejnovější studie, že i rodiny s jedním rodičem mohou dosáhnout kvalitního přizpůsobení a životní spokojenosti.²²

Psychologové poukazují na to, že dítě lépe prospívá v neúplné rodině s jedním rodičem, než v rodině úplné, kde dochází k vážným konfliktům.²³

Manželství a rodina

Manželství je sociální institucí, která reguluje reprodukční proces a vztahy mezi pohlavími. Založení rodiny je přirozeným sociokulturním jevem, který má svůj biologický zdroj v dlouhodobé závislosti dítěte na rodičích.²⁴

Předpokládá se, že existuje společenský zájem na manželství jako na svazku co nejtrvalejším. Soud tedy může přistoupit ke zrušení manželství jen ve „společensky odůvodněných případech“.²⁵

---

²⁰ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*, s. 128.

²¹ CHARVÁTOVÁ, D. *Metody sociální práce*.

²² SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*.

²³ *Tamtéž*.

²⁴ ALAN, J. *Životní cyklus*, s. 70.

²⁵ MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*, s. 175.

Do modelu rodinného cyklu dnes výrazně intervenuje masový fenomén rozvodu (...). Naznačuje pokles kvality i stability manželského svazku i celkové zvýšení tolerance vůči rozvodům v hodnotové struktuře společnosti.²⁶

Rozvod rodičů

Mnoho manželství na lásce založených se bez lásky rozpadá, a to bohužel většinou velmi brzy, kdy jsou děti ještě malé a kdy se tvoří základy pro zdravý vývoj jejich osobnosti.²⁷

V některých případech není možné, ani účelné udržet manželství jako svazek, který by trvale uspokojoval potřeby obou partnerů. Jeden z manželů nebo oba manželé se rozhodnou k rozvodu, nebo rozvod je objektivně žádoucí, protože manželství neplní své funkce.²⁸

Rozvod je ... formálněprávním ukončením manželského vztahu dvou jedinců, administrativním řešením v procesu rozvratu manželství poté, co selhaly všechny ostatní cesty k vyřešení problémů, které se v rodině postupně objevily.²⁹

Rozvod znamená stresovou situaci, která ohrožuje rovnováhu jednoho nebo obou a působí na děti.³⁰

Každý rozvod má stránku ekonomickou, právní a osobní. Rozvod představuje pro všechny zúčastněné zátěž na léta.³¹

Na jedné straně má zastavit negativní jevy, které probíhají v podmínkách dlouhodobě disharmonického a konfliktního manželství. Na druhé straně je

---

²⁶ ALAN, J. *Životní cyklus*, s. 71.

²⁷ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, s. 18.

²⁸ KRATOCHVÍL, S. *Manželská terapie*, s. 200.

²⁹ MATĚJČEK, Z. DYTRYCH, Z. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*, s. 31.

³⁰ KRATOCHVÍL, S. *Manželská terapie*, s. 200.

³¹ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 117.

rozvod doprovázen celou řadou negativních důsledků, které se projevují v nejrůznějších oblastech života.³²

Rozvod se stal zcela běžnou záležitostí. Rozvod nebo jeho perspektiva – ne-li vlastní, pak blízkých – otrásl pocitem bezpečí u většiny lidí. Když se dvojice rozhodne pro rozvod, má před sebou celou řadu rozhodnutí. Nejdůležitější rozhodnutí – často také ta nejbolestivější – se týkají dětí.³³

Česká populace ve svém rozvodovém chování sleduje zhruba vzorce chování typické pro celou Evropu a v širším smyslu pro celou západní civilizaci.³⁴

Rozvodová situace rodičů u nás má některé charakteristické znaky: dvě třetiny rozvodů navrhuje ženy, téměř ve třech čtvrtinách rozvodů jsou přítomny nezletilé děti.³⁵

Rozvod manželů lze rozdělit do čtyř vývojových etap, která mají svá specifika. V první etapě jde o prohloubení manželské krize, při které roste pravděpodobnost rozvodu. Poruchy soužití se objevují ve spolupráci partnerů, dochází k poklesu intimity a k nárůstu hádek nebo mlčení. Dochází také k manipulaci s dětmi. Druhá etapa přináší přehodnocování manželství. Pár, nebo častěji jeden z páru, je již rozhodnut o rozchodu. Dochází k přetahování dětí na stranu jednoho z rodičů. Ve třetí etapě dochází k rozvodu samotnému, pár kontaktuje advokáta a soud. Čtvrtá etapa je dlouhodobá a dochází k úplnému rozdělení páru. Každý z partnerů jde svou cestou a utváří si nový životní styl.³⁶

---

³² MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*, s. 31.

³³ WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*, s. 13.

³⁴ MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*, s. 176.

³⁵ GJURIČOVÁ, Š. *Podoby násilí v rodině*, s. 38.

³⁶ PLAŇAVA, I. *Manželství a rodiny*.

A není rozvod jako rozvod. Jeden končí oboustrannou úlevou, podáním ruky – a dokonce celoživotním kamarádstvím. Druhý – a takových je většina – končí celoživotním nepřátelstvím, do kterého jsou bezohledně zataženy i děti.³⁷

Zvláště stresující je, že rozvod otřese něčím, co děti považují za samozřejmé a co je zdrojem jejich pohody, totiž že rodiče tu budou stále někde nablízku.³⁸

Po rozvodu je zatím nejběžnější rodina, v níž děti zůstávají v domácnosti s matkou, otec se odstěhuje a udržuje kontakty s dětmi víceméně v režimu určeném soudem. Ať už je samotným rodičem matka nebo otec, musí se postarat o chod domácnosti a o děti, a to obvykle za zhoršených ekonomických podmínek.³⁹

1.2.1 Absence jednoho z rodičů v rodinných vztazích; role rodičů

Rodičovství je široký koncept s podstatně odlišným obsahem podle fáze rodinného života.⁴⁰

Odborníci se shodují v tom, že dítě pro svůj zdravý psychický vývoj potřebuje oba rodiče. Nejde jen o jejich prostou fyzickou přítomnost. Jde o to, aby samo dítě mohlo mít pozitivní emoční vazbu k matce i otci a aby se nedostávalo do vnitřního konfliktu v tom smyslu, že pozitivní vztah k jednomu rodiči prakticky vylučuje pozitivní vazbu k druhému. Je to situace, kterou nacházíme často tam, kde se rodiče rozvádějí.⁴¹

Ztráta matky nebo otce v rodině (otce daleko častěji) je tedy ztrátou základní příležitosti k rozvíjení ... potenciálu, daného příslušností k jednomu pohlaví.

---

³⁷ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 267.

³⁸ WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*, s. 60.

³⁹ GJURIČOVÁ, Š. *Rodinná terapie*, s. 90.

⁴⁰ MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*, s. 125.

⁴¹ KOCOURKOVÁ, J. *Podoby násilí v rodině*, s. 38.

Neplatí to jen pro ztrátu otce u chlapců. Také dívky potřebují ve svém nejbližším životním prostředí mužské vzory, aby ve styku s nimi kultivovaly a osvědčovaly svou ženskost. A chlapci samozřejmě potřebují vzory ženské, mateřské.⁴²

Sebeúcta rozkvétá, když vztah rodičů k dětem je vztahem vřelé, chápající a pozitivní pozornosti. Pro rodiče, kteří procházejí rozvodem, jsou však tyto komodity nedostatkovým zbožím.⁴³

Nepřítomnost rodičovské harmonie je něco, co děti z rozvedených rodin budou mít stále na mysli a čeho nikdy nepřestanou litovat.⁴⁴

Role rodičů

Poměr k lidem se vytváří na základě poměru dítěte k člověku, který o ně pečuje, přičemž kvalita tohoto poměru závisí především na vztahu tohoto člověka k dítěti.⁴⁵

Až na výjimky, kdy dítě vidí jednoho z rodičů v jasně negativním světle ne proto, co mu druhý rodič říká, ale proto, jak se příslušný rodič chová, je dítě vázáno k oběma (...) složitými citovými pouty.⁴⁶

Rozdíly mezi muži a ženami nejsou dány pouze odlišností ve vzhledu a tradičně odlišnou výchovou dívek a chlapců. Rozdíly totiž sahají mnohem hlouběji.⁴⁷

Role jsou dále rozdělovány na instrumentální a expresivní. Zástupcem instrumentální role je otec. Představuje převahu aktivity, prakticky účelné činnosti

---

⁴² MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*, s. 152.

⁴³ WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*, s. 51.

⁴⁴ BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím*, s. 147.

⁴⁵ CHARVÁTOVÁ, D. *Metody sociální práce*, s. 30.

⁴⁶ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Nevlastní rodiče a nevládní děti*, s. 38.

⁴⁷ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevládní a náhradní*.

a vůle. Matka je nositelka expresivní role a její role tradičně spočívá v ochraně a zabezpečení citového zázemí. Oba principy by neměly v rodině chybět. Tím, že v rodině chybí některý z rodičů, nedostává se dítěti při socializaci důležitého vzoru.⁴⁸

Výhoda dvou rodičů je dobře ilustrována v životní úloze dítěte – dospět k nezávislosti. Otcovo povzbuzování dítěte k větší nezávislosti je často vhodnou protiváhou k přemíře ochranných tendencí matky. Dětem zahrnovaným velkou mateřskou péčí, když není v jejich životě přítomen muž, se povoluje jen málo volnosti k prozkoumání světa.⁴⁹

Otec je pokládán za vedoucího činitele v rodině, v životní orientaci..., ztělesňuje pro dítě vzor síly, mužnosti, autority, disciplíny. Zatímco matka dává dítěti intimitu lidské lásky a vede je k člověku, otec mu ukazuje cestu a vztah k celé lidské společnosti. Pomáhá dítěti se orientovat ve spleti různých cílů a ideálů.⁵⁰

Matky mají tendenci být nadměrně ochranné, zejména vůči prvorozeným, zatímco otcové mají spíše tendenci předčasně očekávat nereálný stupeň autonomie a nezávislosti, zejména chlapců. Když se na výchově podílejí oba rodiče, pak jejich kombinovaná očekávání obvykle vyústí v přístup realističtější a méně extrémní.⁵¹

Role matky

Matka má k dítěti nepoměrně „přirozenější“ cestu než otec. Po dlouhé a dlouhé generace byla péče o dítě výhradně ženskou záležitostí. Žena se také už v době

---

⁴⁸ VYKOPALOVÁ, H. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*, s. 25.

⁴⁹ BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím*, s. 128.

⁵⁰ CHARVÁTOVÁ, D. *Metody sociální práce*, s. 31.

⁵¹ BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím*, s. 128.

těhotenství s dítětem seznamuje postupně a velmi intimně. Prožívá nový probouzející se život ve vlastním těle.⁵²

O dítě se zpočátku stará převážně matka. Tato skutečnost má pro duševní vývoj dítěte zvláštní význam, neboť uspokojováním základních tělesných a duševních potřeb dítěte matka vyvolává a upevňuje určité reakce na svou osobu, a tím klade základ pro utváření podobných citových reakcí dítěte na stále větší okruh lidí.⁵³

Nedostává-li se dítěti mateřské lásky a péče, mluvíme o mateřské deprivaci. Matka poskytuje dítěti citovou jistotu a pocit bezpečí. Je nezastupitelná především v prvních letech života při utváření důvěry dítěte v život a organizaci jeho osobnosti. Jestliže matka neplní své role, lze u dítěte pozorovat poruchy chování.⁵⁴

Role otce

Ať chceme nebo nechceme, otec se od chvíle, kdy dítě začne vnímat svět kolem sebe, stává pro svého potomka zástupcem či modelem jedné poloviny lidstva. A měl by být dobrým modelem.⁵⁵

Otec hraje pro své dítě klíčovou roli při rozvoji dovedností potřebných ke zdravým mezilidským vztahům. Můžeme proto oprávněně předpokládat, že jeho nepřítomnost bude mít dopad na budoucí vztahy jeho dětí.⁵⁶

Otcové mají důležitou úlohu pomáhat dětem při životně důležitém přesunu z jejich původní rodiny do vnějšího světa.⁵⁷

---

⁵² MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*, s. 57.

⁵³ CHARVÁTOVÁ, D. *Metody sociální práce*, s. 31.

⁵⁴ VYKOPALOVÁ, H. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*, s. 26.

⁵⁵ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, s. 50.

⁵⁶ WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*, s. 57.

⁵⁷ *Tamtéž*, s. 37.

Intelektový vývoj chlapce je posílen, je-li otec dobrým spoluhráčem, schopný udržet chlapcovu pozornost a umožňujícím hru, která stimuluje hlavně tělesně. Naproti tomu intelektový vývoj děvčete je posílen, poskytuje-li otec dostatek slovní simulace, jako např. vyprávění a chválu, a reaguje-li na její nabídky společenské interakce.⁵⁸

Pokud chybí otec, hovoří se o tzv. paterální deprivaci. Ukazuje se, že v moderní společnosti se mění funkce otce. Otec se stále více podílí na výchově a ošetřování. Mužský vzor postrádají především chlapci, kteří potřebují autoritu otce. Dítě, které nemá před sebou otcovský vzor, se chová agresivněji. Hůře se také orientuje v okolí rodiny i při volbě povolání.⁵⁹

Velmi důležitý je také vliv otce na život dcery. Na základě tohoto vztahu má dívka možnost porovnávat mužskou a ženskou roli. Díky tomu se u ní později tvoří základy budoucích vztahů s muži.⁶⁰

Muži stejně jako ženy dovedou pečovat o děti – jejich úspěch závisí na jejich osobnosti a osobní historii, na okolnostech, na finančním zabezpečení a na podpůrné síti, která je k dispozici. Muži mají jiný styl rodičovství, ale není to styl lepší či horší. Děti se v péči milujícího otce mohou cítit stejně spokojeně jako v péči matky.⁶¹

Jestliže je otec z výchovy zcela vyřazen a jeho místo při výchově nezastoupí jiný muž (např. dědeček, strýc, učitel s otcovským vztahem k dítěti apod.) mohou být následky velmi nepříznivé.⁶²

---

⁵⁸ WARSHAK, R. A., *Revoluce v porozvodové péči o děti*, s. 35.

⁵⁹ VYKOPALOVÁ, H. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*, s. 26.

⁶⁰ BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím*.

⁶¹ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*, s. 135.

⁶² CHARVÁTOVÁ, D. *Metody sociální práce*, s. 31.

1.3 OTCOVSTVÍ PO ROZVODU

Jaké existují možné úpravy porozvodové péče o děti v České republice? Nejčastější a donedávna jedinou možností je výhradní péče matky nebo otce. Oběma rodičům je ponechána rodičovská zodpovědnost (z níž plyne povinnost přispívat na výživu dítěte), ale jen jednomu z nich je dítě svěřeno do výchovy, zatímco druhému zastává právo na občasný styk s dítětem a na informace o něm. Novela zákona o rodině z roku 1998 přinesla možnost alternativního uspořádání porozvodové péče, a sice instituci společné a střídavé péče. Společná výchova spočívá v tom, že oba rodiče mají možnost dítě vychovávat ve stejném rozsahu, u střídavé výchovy jsou specifikovány určité časové úseky, během nichž je dítě vychováváno vždy jedním z rodičů. Hlavním kritériem při svěřování do výchovy i při jednání o rozvodu manželství je sledovat zájem dítěte.⁶³

V praxi má péče o dítě po rozchodu rodičů následující podobu: v posledních patnácti letech bylo každý rok přibližně 90% dětí svěřeno do výhradní péče matky a cca 8% do výhradní péče otce. Zbytek připadá na svěřeni jiné osobě a v posledních letech jen v minimální míře na svěřeni do společné či střídavé výchovy. V případě svěřeni dítěte do výhradní péče matky je upraven styk otce s dítětem; ve standardní úpravě má formu styku během jednoho víkendu na čtrnáct dní a několika týdnů během prázdnin. Časté jsou případy bránění ve styku s dítětem ze strany opatroujícího rodiče (ale na druhé straně také případy nezájmu ze strany rodičů druhého). Je ale pravděpodobné, že otci, který má skutečný zájem na výchově a je na dítě citově vázán, standardní úprava styku s dětmi nepostačuje⁶⁴.

Otcové, kteří nejsou ochotni přijmout toto uspořádání a chtějí se podílet na výchově svých dětí i po rozpadu partnerství ve větší míře, mohou volit mezi třemi strategiemi. Tou nejrazantnější je žádat o svěřeni dítěte do vlastní výhradní

---

⁶³ DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, s. 64.

⁶⁴ *Tamtéž*, s. 64.

péče. Za současné soudní praxe mohou uspět zejména v případě, že matka dítěte není z nějakého důvodu vhodnou osobou pro výchovu dítěte. Teoreticky ovšem, pokud o svěření do své péče žádají oba rodiče, by soud měl prověřit, která varianta více vyhovuje zájmům dítěte bez ohledu na pohlaví rodičů. Druhou možností, která byla zavedena teprve novelou zákona o rodině v roce 1998, je svěření do společné, případně střídavé výchovy. Třetí strategie spočívá v tom, že přestože bude dítě svěřeno do výchovy matce, otec bude požadovat co nejširší styk s dítětem – například v každém lichém týdnu dva dny uprostřed týdne, v každém sudém týdnu víkend a polovinu prázdnin.⁶⁵

Rozhodování soudů o tom, kdo bude po rozvodu vychovávat děti, se stalo v posledních letech i u nás předmětem kritiky zastánců otcovských práv. Toto rozhodování je diktováno zvyklostí, která se vyvinula v druhé polovině 19. století a stala se v západních zemích nepsaným zákonem na začátku století dvacátého. R. A. Warshak nazývá tuto zvyklost *kultem mateřství*, jenž koření ve dvou předpokladech: 1. žena je od přírody lepším rodičem než muž, 2. matka je pro dítě důležitější než otec. Ani jeden z těchto předpokladů dnešní věda nepotvrzuje. Psychologické výzkumy naopak prokazují, že přítomnost otce v rodině zlepšuje školní výsledky synů i dcer, a u synů je významnou zábranou kriminálního chování v dospívání i v pozdější dospělosti. Ani ve schopnosti dospělých mužů a žen pečovat o malé děti nebyly výzkumem zjištěny významné rozdíly. Bylo by proto žádoucí, aby soudy přezkoumávaly rodičovskou způsobilost bez ohledu na pohlaví rodičů a aby svými rozhodnutími maximálně napomáhaly společné péči rodičů o dítě.⁶⁶

V České republice se každoročně přibližně 30 000 dětí setkává s rozvodem nebo rozchodem svých rodičů. ...přibližně 90% těchto dětí je svěřeno do výhradní péče matkám, které se o ně dále starají převážně samy. Mnoho z těchto dětí

---

⁶⁵ DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozvodu rodičovského páru*, s. 64.

⁶⁶ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 118.

se se svými otci přestane stýkat úplně a další část se s otcem setkává jen řídko a nepravidelně.⁶⁷

Rozvedené matky a rozvedení otcové se utkávají s odlišnými překážkami, přestože jejich situace je spojenými nádobami. Vzhledem k tomu, že děti bývají v 90 % případů svěřeny do výhradní výchovy matce, otcové jsou konfrontováni se ztrátou každodenních kontaktů se svými dětmi. Matky se naopak potýkají s přemírou zodpovědnosti, která na nich po rozchodu spočívá: s nutností zajistit chod rodiny jako jediný rodič a jako jediný živitel.⁶⁸

V porovnání se zeměmi EU lze říci, že čeští otcové patří mezi ty, kterým je institucionálně umožněn ve velkém množství případů jen minimální podíl na výchově jejich dětí, a zároveň mezi ty, kteří projevují po několika letech po rozchodu s partnerkou pouze malý zájem o své děti. Otcové se cítí být redukováni jen na „ty, kteří platí“, a pokud nedokáží zachovat rodičovský vztah se svými dětmi nebo jim to není umožněno, přestávají udržovat se svými dětmi jakékoliv kontakty. Otcovská role je ovšem stále, přes zvyšující se angažovanost mužů v primární péči o děti a přes nezpochybnitelnou aktivitu žen na pracovním trhu, ve veřejném podvědomí (podle výzkumů provedených v 90. letech v ČR) definována v první řadě povinností finančně zabezpečit rodinu – otec je nadále „živitel“ a matka „pečovatelka“, případně „spoluživitelka“. Toto rozdělení se odráží ve znevýhodnění žen v pracovní oblasti a mužů v soukromé sféře.⁶⁹

Mnoho otců na svou roli po rozvodu skutečně dobrovolně rezignuje. Na druhé straně v jejich reakcích hrají svou úlohu také praktické okolnosti, jimiž jsou vystaveni ze strany veřejných institucí, soudů, státních orgánů i veřejného mínění a obecně sociálních norem a očekávání.⁷⁰

---

⁶⁷ DUDOVÁ, R. HASTRMANOVÁ, Š. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s. 20.

⁶⁸ *Tamtéž*, s. 11.

⁶⁹ *Tamtéž*, s. 12.

⁷⁰ *Tamtéž*, s. 20.

1.3.1 Patří dítě vždy k matce?

Stereotypně se předpokládá, že v zájmu dětí je být svěřeny do výhradní péče matky, přičemž otec je postaven do role platícího návštěvníka. Toto přesvědčení sdílí sociální pracovníci, advokáti a soudci, ale také většina samotných rodičů.⁷¹

Statistika o porozvodovém uspořádání poměrů k dítěti pro Českou republiku uvádí, že v posledních 15 - ti letech bylo přibližně 90% dětí svěřeno do výhradní péče matkám. Tento fakt vzbuzuje pozornost a může vést k otázce, zda skutečně nedochází k diskriminaci otců při rozhodování o výchově. Statistiky ohledně přidělování i dětí do péče však nenabízejí kromě této konečné bilance podrobnější čísla, která by odpovídala na otázku, kolik procent otců a matek během rozvodu skutečně o svěřeni dítěte do výhradní péče žádá. Podle výpovědi oslovených soudců je hlavní příčinou „nerovného“ svěřování dětí do výhradní výchovy to, že o děti ve skutečnosti žádá jen malé procento otců.⁷²

V přibližně 70 – 90 % případů přicházejí rodiče k soudu s již určenou dohodou, která zároveň obsahuje i dohodu o uspořádání výchovy a péče o dítě po rozvodu, v těchto případech bývá rodičem, který tuto roli přebírá, většinou právě matka.⁷³

Oslovení soudci a advokáti se tedy se samotnou žádostí otců o svěřeni dítěte do výhradní výchovy setkávají minimálně. Jak sami poukazují, některé z těchto případů jsou často poznamenány nedostatečností bývalé manželky v roli matky, doprovázenou například alkoholismem či jinou závislostí.⁷⁴

Co také často podle soudců a advokátů ovlivňuje rozhodnutí rozvádějících se rodičů o porozvodovém uspořádání poměrů k dětem, bývá jejich

---

⁷¹ DUDOVÁ, R., HASTRMANOVÁ, Š. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s. 12.

⁷² *Tamtéž*, s. 87.

⁷³ *Tamtéž*, s. 88.

⁷⁴ *Tamtéž*.

zaměstnanecké postavení a na to navazující reálný čas, který by péči o dítě mohli věnovat. Většina otců tedy v rámci dohody zvažuje své profesní povinnosti a z nich vyplývající časová omezení. Sami poté po zvážení přiznávají faktickou nemožnost současného propojení pracovního nasazení s péčí o dítě.⁷⁵

Advokáti ale zároveň také podotýkají, že právě pod vlivem určitého mediálního tlaku zdůrazňujícího nemožnost otce získat dítě do své péče a veřejných stereotypů o tom, že matky mají větší šance dítě dostat, tuto snahu mnozí otcové předem vzdávají a o svěřeni do péče se ani nepokoušejí, i když by objektivně péči o dítě zvládali a měli o ní skutečný zájem.⁷⁶

V České republice se zhruba polovina neúplných rodin v čele s rozvedenou matkou pohybuje pod hranicí 1,5 násobku životního minima. Skupina nekvalifikovaných a izolovaných osamělých matek se dostává do ještě větší izolace a nedokáže svou situaci ani dlouhodobě významně zlepšit. Výsledkem je tzv. feminizace chudoby: stále větší podíl obyvatel žijících pod hranicí chudoby tvoří ženy a děti. Muži si oproti tomu po rozchodu ponechávají profesionální status, který získali v průběhu manželství, a často se ztrátou rodiny získají větší časový prostor, který mohou investovat do své práce. Přes povinnost platit výživné na závislé děti disponují po rozchodu větší částí svých příjmů pro své osobní potřeby, než tomu bylo před rozchodem.⁷⁷

Zejména se ale musí vyrovnat s tím, že ve většině případů ztrácí společné bydliště a společný život se svými dětmi. Po rozchodu dochází k rekonfiguraci vztahů mezi rodiči a dětmi, zvláště mezi otcem a dětmi. Otec přestává být součástí každodenního života dítěte; kontakty mezi otcem a dítětem jsou předem dané a časově omezené.⁷⁸

---

⁷⁵ DUDOVÁ, R. HASTRMANOVÁ, Š. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti.*

⁷⁶ *Tamtéž*, s. 89.

⁷⁷ *Tamtéž*, s. 16.

⁷⁸ *Tamtéž*, s. 16.

2 PRAKTICKÉ ZKUŠENOSTI OTCŮ S DĚTMI PO ROZVODU MANŽELSTVÍ

2.1 CÍL VÝZKUMU A STANOVENÍ VÝZKUMNÝCH HYPOTÉZ

Cílem výzkumu v rámci mé bakalářské práce je zmapovat zejména osobní postoje a názory otců k péči o své děti po rozvodu manželství.

Sledovány budou postoje otců ke styku se svými dětmi po rozvodu s partnerkou, názory na určení výhradní rodičovské péče a zjišťován bude také postoj ke stereotypu „děti patří k matce a měly by být do její péče automaticky svěřovány“.

Stanovení výzkumných hypotéz:

Hypotéza č. 1 (dále jen H1):

Předpokládám, že děti zůstávají po rozvodu rodičů v péči matky, jelikož otec o svěřeni do své péče nežádal.

Hypotéza č. 2 – H2

Domnívám se, že sami muži zastávají názor, že se žena o dítě dokáže postarat lépe, než muž.

Hypotéza č. 3 – H3

Předpokládám, že otcové tráví se svými dětmi méně času, než by si přáli.

2.2 NÁSTROJE SBĚRU DAT

Metoda a technika výzkumu

V rámci kvantitativního výzkumu v této studii je využita metoda terénního výzkumu pomocí techniky dotazníku, přičemž zjištěné výsledky jsou zpracovány metodou matematicko statistickou.

Pro účely prezentovaného výzkumu byl připraven dotazník (viz Příloha č. 1). Respondenti byli vybráni záměrně technikou snowball. Rozložení respondentů dále v tabulkách (viz Příloha č. 2).

Typy otázek v dotazníku

Dotazník se skládá z otázek uzavřených (č. 3, 4, 6, 8, 11, 12, 13), otevřených (č. 1, 2, 10), polozavřených (5, 7, 9) a identifikačních (1. a 2.)

Zdůvodnění jednotlivých otázek v dotazníku

Otázky č. 3, 4, 5, 6 a 9 se vztahují k H1.

Otázky č. 7, 8 a 11 se vztahují k H2.

Otázky č. 10, 12 a 13 se týkají H3.

Otázky č. 1 a 2 slouží k identifikaci a pozdějšímu třídění výsledků výzkumu.

Otázka č. 3 : *Máte děti ve své péči?*

Uzavřená otázka, ve které respondent uvede, zda má nebo nemá děti ve své péči.

Tato otázka má také spíše identifikační charakter, proto je tak posuzována, pouze ke třídění, ač se vztahuje k H1.

Otázka č. 4 : *Žádal jste děti do své péče v době rozvodu?*

Otázka má zjišťovat, zda otcové v době rozvodu měli zájem mít děti ve své péči.

Otázka č. 5: *Proč jste o své děti nežádal?*

Otázka zjišťuje okolnosti důvodů, které vedli otce k tomu, aby o své děti do péče po rozvodu nežádali. Podmínkou pro zodpovězení této otázky je odpověď ne v otázce č. 4.

Otázka č. 6: *Myslíte si, že je obvyklé, aby otcové žádali o svěření dětí do své péče?*

Respondent zde vyjadřuje své mínění o tom, zda si myslí, že je obvyklé, aby otcové obecně žádali své děti po rozvodu do péče. Respondent vybírá z 5 variant odpovědi.

Otázka č. 7 : *Souhlasíte s tvrzením, že děti patří přirozeně více k matce a tudíž je matka schopna se o dítě lépe postarat než otec?*

V této otázce má respondent možnost vyjádřit, zda souhlasí či nesouhlasí s uvedeným tvrzením a zároveň mají možnost k této odpovědi dodat svůj názor, svojí osobní zkušenost... atp.

Otázka č. 8: *Praxe ukazuje, že soudy svěřují děti po rozvodu rodičů v drtivé většině do výhradní péče matek. Myslíte si, že pokud by více otců žádalo dítě do své péče, že by s tím matky dobrovolně souhlasily?*

Ve škále pěti možností otázka zjišťuje názor otců na péči o děti po rozvodu. Vyjadřuje postoj, který k otcovství a mateřství mají. Předpokládám, že tuto svou odpověď budou vztahovat ke svému obecnému názoru, že matky se o děti přirozeně starají více, lépe nebo naopak.

Otázka č. 9: *Za jakých okolností byste žádal o svěření dětí do své péče? (zaškrtněte v případě potřeby i více možností):*

Respondent má na výběr v polouzavřené otázce 6 odpovědí, včetně možnosti, že by o děti nikdy nežádal. Brány v potaz jsou ve výběru okolnosti věku dítěte, nezpůsobilosti matky starat se o dítě, přání dítěte, podmínky na straně otce, popřípadě jiné ve škále neuvedené, důvody.

Otázka č. 10: *Jak často se stýkáte se svými dětmi?*

Otevřená otázka, ve které respondent uvede četnost styku se svým dítětem.

Otázka č. 11: *Myslíte si, že se Vaše bývalá partnerka jako matka stará o Vaše děti lépe, než byste se staral Vy sám jako otec?*

Předpokládám, že respondent bude péči o dítě u bývalé partnerky vztahovat na mateřskou péči obecně, tudíž se bude vztahovat k H2 a otázce, zda si respondenti myslí, že je žena - matka způsobilější než muž - otec v péči o dítě.

Otázka č. 12: *Vyhovuje vám četnost styku s Vašimi dětmi?*

Otázka zjišťuje spokojenost otce s četností styku se svými dětmi.

Otázka č. 13: *Se svými dětmi byste chtěl trávit čas...*

Otázka se čtyřbodovou variantou odpovědi zjišťuje spokojenost otce s časem, který má vyhrazený na návštěvy svých dětí.

2.3 POPIS VÝZKUMNÉHO TERÉNU

Výzkum byl proveden v jižních Čechách – na Vodňansku – v průběhu měsíce dubna a května 2009. Dotazník byl respondentům distribuován pomocí e-mailu.

2.4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU

Respondenti pro tento kvantitativní výzkum byli záměrně vybráni pomocí snowball techniky a to podle několika kritérií:

- všichni respondenti museli být mužského pohlaví
- respondenti museli mít za sebou rozvod manželství
- všichni respondenti museli mít z rozvedeného manželství děti
- z výzkumu byli zcela vyřazeni muži, kteří mají více dětí z vícera manželství

Celkem bylo osloveno 26 respondentů.

2.5 PREZENTACE SBĚRU DAT A JEJICH INTERPRETACE

Mezi respondenty bylo celkem rozdáno 26 dotazníků se 13 položkami k vyplnění. Všechny dotazníky byly kompletně vyplněné vráceny ke zpracování.

Hypotéza 1:

Předpokládám, že děti zůstávají po rozvodu rodičů v péči matky, jelikož otec o svěřeni do své péče nežádal.

K ověření H1 se vztahují otázky č. 4, 5, 6 a 9.

Otázka č. 4 : **Žádal jste děti do své péče v době rozvodu?**

- a) Ano
- b) Ne

Podle odpovědí respondentů bylo zjištěno, že žádný z otců nežádal děti do své péče po rozvodu manželství.

Jestliže 100% respondentů odpovědělo, že nežádali o svěřeni dětí do své péče, byla tím H1 zcela potvrzena.

Otázka č. 5 : **Proč jste o děti do své péče nežádal?** (tuto otázku zodpovězte, pouze pokud jste v otázce č. 4 odpověděl b))

- a) Neměl jsem vyhovující podmínky, zázemí (bytové, finanční...atd.)
- b) Děti si samy zvolily možnost zůstat v péči matky
- c) Nechtěl jsem o děti žádat v žádném případě
- d) Jiný důvod, uveďte jaký: .....

38 % respondentů nemělo vyhovující podmínky

31% otců respektovalo při rozhodování o svěřeni přání dítěte

23% otců nechtělo děti do své péče v žádném případě

8% respondentů uvedlo jiný důvod

Mezi jinými důvody otcové uváděli, že založili nové rodiny, nechtěli opustit zaměstnání, aby se místo toho starali o své děti a dalším důvodem bylo stěhování do vzdáleného města.

Vzhledem k tomu, že odpovědi respondentů jsou rovnoměrně rozvrstveny a žádná odpověď není výrazněji zastoupena, nelze tuto položku pro H1 počítat ani za potvrzující, ani za vyvracující.

Otázka č. 6 : **Myslíte si, že je obvyklé, aby otcové žádali o svěřeni dětí do své péče?**

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Rozhodně ne
- d) Spíše ne
- e) Nevím

Zvolená odpověď	Počet respondentů
a) Rozhodně ano	0
b) Spíše ano	0
c) Rozhodně ne	14
d) Spíše ne	10
e) Nevím	2

54% respondentů si myslí, že rozhodně není obvyklé, aby otcové žádali o svěřeni dětí do své péče, a 38 % respondentů se domnívá, že spíše to obvyklé není. Dva respondenti se vyjádřili, že neví. Žádný respondent si nemyslí, že by to však obvyklé bylo.

Naprostá většina respondentů se vyjádřila k této otázce negativně (ve variantě rozhodně ne a spíše ne), tudíž si nemyslí, že by bylo obvyklé, aby otcové obecně o děti do své péče žádali. Hypotéza 1 je tímto potvrzena.

Otázka č. 9 : **Za jakých okolností byste žádal o svěřeni dětí do své péče? (zaškrtněte v případě potřeby i více možností):**

- a) Pokud by matka byla nezpůsobilá se o děti starat, nebo se nechtěla starat
- b) Pokud by se děti sami rozhodly se mnou žít
- c) Pokud by děti v době rozchodu byly starší 10 let
- d) Pokud bych měl vhodnější podmínky, uveďte, co by se muselo změnit:.....
- e) Jiný důvod, uveďte jaký: .....
- f) Nežádal bych nikdy

V 80% byla zvolena odpověď a), čili otec by zažádal o děti do péče, pokud by role matky nebyla plněna. 20 % odpovědí se skládalo z možností, že by dítě muselo být starší 10 let, respondent měl lepší podmínky (uváděny byly důvody – změna pracovní doby, lepší rodinné zázemí, finance). Žádný z respondentů neodpověděl v tomto případě, že by nikdy nežádal.

Z odpovědí respondentů v naprosté většině převládá výběr odpovědi a), že by otec žádal o dítě, pokud by matka byla nezpůsobilá, nebo se o děti starat nechtěla. Lze se tudíž domnívat, že otec, v případě, že matka v rodině plní svou mateřskou roli správně, o dítě do své péče žádat nechce. Tato položka potvrdila domněnku H1.

Hypotéza 2:

Domnívám se, že sami muži zastávají názor, že se žena o dítě dokáže postarat lépe, než muž.

K ověření H 2 se vztahují otázky č. 7, 8 a 11.

Otázka č. 7 **Souhlasíte s tvrzením, že děti patří přirozeně více k matce a tudíž je matka schopna se o dítě lépe postarat než otec?**

- a) Ano, souhlasím
- b) Ne, nesouhlasím
- a současně dodávám: .....

90% respondentů sdílí názor, že děti přirozeně patří více k matce a ta jim je schopna zajistit lepší péči než muž. Tento názor nesdílí pouze 10 % otců. Respondenti k odpovědi dodávají, že také záleží na věku a pohlaví dítěte, že malé děti patří spíše k matce a otec by nevěděl, jak správně o dítě pečovat. Stejně tak byly zaznamenány názory otců, že například syn v období puberty by mohl lépe prospívat v péči otce než matky. *Vzhledem k poměru odpovědí a jejich procentnímu zastoupení lze považovat H2 za potvrzenou.*

Otázka č. 8: Praxe ukazuje, že soudy svěřují děti po rozvodu rodičů v drtivé většině do výhradní péče matek. Myslíte si, že pokud by více otců žádalo dítě do své péče, že by s tím matky dobrovolně souhlasily?

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Rozhodně ne
- d) Spíše ne
- e) Nevím

40 % respondentů uvedlo možnost c) rozhodně ne a spíše ne, nemyslí si, že by matky byly svolnější ke svěřování dětí do péče otců, pokud by otcové o děti žádali. 45 % respondentů uvedlo možnost e) nevím.

Zbýlých 5 procent odpovědí bylo rozmístěno do opačného názoru (rozhodně ano, spíše ano)

Vzhledem k tomu, že největší procento respondentů uvedlo, že neví, jak by se matky v takovém případě chovaly, nelze tuto položku považovat za potvrzující ani vyvracující H2.

Otázka č. 11: Myslíte si, že se Vaše bývalá partnerka stará o dítě lépe, než byste se staral Vy sám?

- a) Ano, stará se lépe
- b) Ne, uměl bych se lépe postarat já
- c) Oba bychom byli schopni věnovat dítěti stejně času a péče
- d) Nevím

60% otců uvedlo možnost c), že by byli schopni se dítěti věnovat stejně jako jeho matka, 5 % mužů se domnívá, že by se postarali lépe, 5 % respondentů nedokáže situaci posoudit a uvádí variantu nevím a 30 % respondentů souhlasí s tvrzením, že se jejich bývalé partnerky starají o dítě lépe.

Většina otců považuje schopnosti matky i otce v roli rodiče svého dítěte za vyrovnané, což zároveň vyvrací hypotézu H2 o tom, že by se domnívali, že se matky dokážou o dítě postarat vždy lépe.

Hypotéza 3:

Předpokládám, že otcové tráví se svými dětmi méně času než by si přáli.

Pro ověření H3 byly sestaveny otázky č. 10, 12, 13.

Otázka č. 10 **Jak často se stýkáte se svými dětmi ? .....**

Zvolená odpověď	Počet respondentů
Podle potřeby	4
1 x týdně	6
Vícekrát týdně	2
1x za 14 dní víkend	12
Jiná forma	2

Otázka č. 10 nám ukazuje, jak často se otcové stýkají se svými potomky a v jaké formě. Vzhledem k tomu, že pouhých 15 % respondentů má možnost vídat své dítě podle potřeby a celých 46 % je se svým dítětem pouze 1x za 14 dní, lze se domnívat, že čas strávený s dítětem je nedostačující, tudíž, že H3 je potvrzena. V potaz je také bráno zastoupení nespokojenosti v otázce č. 12.

Otázka č. 12 **Vyhovuje vám častost styku s dětmi?**

- a) Ano
- b) Ne

70% respondentů uvedlo, že jim nevyhovuje častost styku se svými dětmi, 30 % otců častost styku naopak vyhovuje. Vzhledem k odvolání na otázku č. 10, odpověď vyhovující častosti styku s dítětem volili respondenti, kteří uvedli, že se s dítětem stýkají dle potřeby a ti, kteří vídají své děti vícekrát týdně nebo mají jinou formu styku. *Všimneme-li si 70 % vyjádření nespokojenosti s častostí styku s dětmi, lze považovat H3 za jednoznačně potvrzenou.*

Otázka č. 13 Se svými dětmi byste chtěl trávit čas:

- a) Více
- b) Vyhovuje mi to tak, jak to momentálně je
- c) V jiné struktuře (např. více času v kuse, svátky, prázdniny... apod.)
- d) Méně

60% respondentů vyjádřilo přání trávit se svými dětmi času více,

32 % respondentů vyhovuje situace, která momentálně je,

8 % respondentů by dalo přednost jiné struktuře trávení času.

Žádný z respondentů nevedl, že by chtěl trávit s dětmi času méně.

Výsledky ukazují, že většina respondentů by si přála se svými dětmi trávit více času a 8 % respondentů by si přálo trávit čas se svými dětmi v jiné struktuře.

Pouze 32 % otců je spokojených s častostí a formou styku se svými dětmi. Hypotéza H3 je v tomto případě potvrzena.

2.6 VERIFIKACE HYPOTÉZ

H1 : Předpokládám, že děti zůstávají po rozvodu rodičů v péči matky, jelikož otec o svěřeni do své péče nežádal.

H2 : Domnívám se, že sami muži zastávají názor, že se žena o dítě dokáže postarat lépe, než muž.

H3 : Předpokládám, že otcové tráví se svými dětmi méně času než by si přáli.

Hypotéza:	Položka číslo:									
	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
H1	+	+ -	+	+	/	/	/	/	/	/
H2	/	/	/	+	+ -	/	/	-	/	/
H3	/	/	/	/	/	/	+	/	+	+

Pozn. k tabulce

- + hypotéza byla touto položkou potvrzena
- hypotéza byla touto položkou vyvrácena
- + - hypotéza nebyla ani potvrzena ani vyvrácena
- / položka se k dané hypotéze nevztahuje

Hypotéza č. 1:

Ze 4 položek vztahujících se k H1 se položka č. 5 ukázala jako nevyvracující ani nepotvrzující H1, tudíž nebude do hodnocení zařazena, zbylé tři položky H1 jednoznačně potvrzují.

Hypotéza č. 2:

Položky vztahující se k H2 jsou tři. Jedna z nich (položka č. 8) hypotézu nevyvrátila, ani nepotvrdila, do hodnocení proto zařazena není. Z výsledku dále vyplývá, že jedna položka H2 potvrzuje a druhá ji vyvrací. H2 v tomto případě nebyla potvrzena.

Hypotéza č. 3:

K H3 se vztahují 3 otázky, které ve všech 3 případech hypotézu potvrzují, tudíž H3 lze jednoznačně považovat za potvrzenou.

ZÁVĚR

Výzkum, jakožto druhá část mé bakalářské práce, je podložen teoretickými poznatky uvedenými v první části. Ke zkoumání problematiky otcovství po rozvodu rodičovského páru jsem se zaměřila na postoje mužů k problematice pokračování jejich otcovské role po rozvodu. Muži – otcové se shodují na tom, že netráví se svými dětmi tolik času, kolik by si skutečně přáli, nebo že jim nevyhovuje struktura času tráveného s dětmi, což je dáno tím, že dítě žije s matkou a otec obvykle dítě pouze navštěvuje v dohodnutých termínech. V České republice je možná volná dohoda mezi rodiči o styku s dětmi. Pokud se však rodiče nedohodnou, určuje styk s dítětem soud a je velmi časté (s ohledem na věk dítěte), aby rodič, se kterým dítě nežije, navštěvoval své dítě 1x za 14 dní po celý víkend, popřípadě ještě některé dny o prázdninách.

Soudní praxe v drtivé většině poukazuje na fakt, že děti jsou svěřovány nejčastěji do výhradní péče matkám. Jedná se o stereotyp nebo otcové skutečně ani nežádají své děti do péče? Výzkum, který jsem provedla, potvrdil, že žádný z dotázaných otců o svěření dítěte do péče skutečně nežádal. Ukázalo se také, že by otcové z velké většiny žádali své děti do péče pouze v případě, že by matka nebyla způsobilá se o děti starat. Fakt, že otcové obvykle nežádají své děti do výhradní péče mne přivedl na myšlenku, zda je to proto, že si myslí, že by jejich bývalé manželky, jakožto ženy – matky byly mnohem schopnější zastávat rodičovskou roli samostatně než muži - otcové. Tato má hypotéza však potvrzena nebyla. Převeďeno do závěrečného vyjádření, je možné říci, že cíl výzkumu byl naplněn. Dvě hypotézy ze tří byly potvrzeny jednoznačně. Otcové se shodovali, že tráví se svými dětmi nedostatek času a potvrdili domněnku, že děti nemají ve své výhradní péči, protože o ně ani u soudu nežádali.

Netroufám si říci, že poznatky z mého výzkumu mají obecnou platnost, protože byl zkoumán opravdu malý vzorek respondentů. Může však být určitým ukazatelem pohledu několika otců na péči o jejich děti. V odborné literatuře jsem se bohužel nesešla s dostatečným množstvím zdrojů zabývajících se otcovstvím

po rozchodu. Důležité je však podotknout, že otcové iniciují změny a snaží se prosazovat svá práva stále více, o čemž vypovídají i internetové články a různá fungující sdružení otců.

Do budoucna bych viděla možnost rozvést výzkum také na vztahy mezi rodiči po rozvodu a jejich následný vliv na život dítěte, pohled dítěte na častost styku s otcem, u kterého není ve výhradní péči, popřípadě bych se zaměřila právě na problematiku otců, kteří žádají své děti do péče.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- ALAN, J.** Životní cyklus. In PETRUSEK, M. a kol. *Sociologie*. Praha: SPN, 1992. ISBN neuvedeno.
- DUDOVÁ, R.** Otcovství po rozchodu rodičovského páru. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2008. ISBN 978-80-7330-136-1.
- GJURIČOVÁ, Š, KUBIČKA, J.** *Rodinná terapie*. Praha: Grada publishing, 2003. ISBN 80-247-0415-3.
- HOLÁSKOVÁ, K.** Dospělost. In ŠIMÍČKOVÁ, ČÍŽKOVÁ, aj. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003.
- CHARVÁTOVÁ, D.** *Metody sociální práce*. Praha: SPN, 1990. ISBN 80-04 23992-7.
- KOŤA, J.** Socializace. In JEDLIČKA, R. aj. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004, s. 38. ISBN 80-7312-038-0.
- KRATOCHVÍL, S.** *Manželská terapie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-332-3.
- MATĚJČEK, Z.** Dítě a rodina v psychologickém poradenství. Praha: SPN, 1992. ISBN 80-04-25236-2.
- MATĚJČEK, Z.** Rodiče a děti. Praha: Avicenum, 1989. ISBN 08-056-89.
- MATĚJČEK, Z, DYTRYCH, Z.** Nevlastní rodiče a nevlastní děti. Praha: Grada publishing, 1999. ISBN 80-7169-897-0.
- MATĚJČEK, Z.** O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.
- MATOUŠEK, O.** Rodina jako instituce a vztahová síť. 2. rozšíř. vyd. Praha: SLON, 1997. ISBN 80-85850-24-9.
- MOŽNÝ, I.** Sociologie rodiny. Praha: SLON, 1999. ISBN 80-85850-75-3.
- PLAŇAVA, I.** Manželství a rodiny. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-039-2.
- ŘÍČAN, P.** Cesta životem. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-892-5.
- SMITH, H.** Děti a rozvod. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-906-2.

SOBOTKOVÁ, I. Psychologie rodiny. Praha: Portál, 2001. ISBN 978-80-7367-250-8.

VYKOPALOVÁ, H. Sociálně patologické jevy v současné společnosti. Olomouc: Právnická fakulta Univerzity Palackého, 2002. ISBN 80-244-0337-4.

WARSHAK, R. A. Revoluce v porozvodové péči o děti. Praha: MPSV ve spolupráci s nakladatelstvím JAN, 1995. ISBN 80-71780-89-8.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Dotazník

Příloha č. 2 - Rozložení respondentů dle počtu dětí a struktura vzorku podle věku dětí v tabulkách

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Vážení respondenti,

jsem studentkou třetího ročníku Jihočeské univerzity a ke své bakalářské práci provádím výzkum pomocí dotazníku. Prosím Vás proto touto cestou o vyplnění všech otázek tohoto dotazníku. V každé otázce, prosím, zvolte pouze 1 možnost, pokud není uvedeno jinak. Dotazník je zcela anonymní a slouží výhradně ke zpracování mé závěrečné práce. Děkuji za ochotu a čas, který mi věnujete.

Michala Patloková, JČU

DOTAZNÍK

1. **Kolik máte dětí a jak jsou Vaše děti staré?**.....
2. **Kolik bylo Vaším dětem let, když došlo k rozvodu?**.....
3. **Máte děti ve své péči?**
  - a) Ano
  - b) Ne
4. **Žádal jste děti do své péče v době rozvodu?**
  - c) Ano
  - d) Ne
5. **Proč jste o děti do své péče nežádal?** (tuto otázku zodpovězte, pouze pokud jste v otázce č. 4 odpověděl b))
  - e) Neměl jsem vyhovující podmínky, zázemí (bytové, finanční...atd.)
  - f) Děti si samy zvolily možnost zůstat v péči matky
  - g) Chtěl jsem ponechat děti v péči bývalé partnerky
  - h) Jiný důvod, uveďte jaký: .....

6. Myslíte si, že je obvyklé, aby otcové žádali o svěřeni dětí do své péče?

- f) Rozhodně ano
- g) Spíše ano
- h) Rozhodně ne
- i) Spíše ne
- j) Nevím

7. Souhlasíte s tvrzením, že děti patří přirozeně více k matce a tudíž je matka schopna se o dítě lépe postarat než otec?

- c) Ano, souhlasím
  - d) Ne, nesouhlasím
- a současně dodávám: .....

8. Praxe ukazuje, že soudy svěřují děti po rozvodu rodičů v drtivé většině do výhradní péče matek. Myslíte si, že pokud by více otců žádalo dítě do své péče, že by s tím matky dobrovolně souhlasily?

- f) Rozhodně ano
- g) Spíše ano
- h) Rozhodně ne
- i) Spíše ne
- j) Nevím

9. Za jakých okolností byste žádal o svěřeni dětí do své péče? (zaškrtněte v případě potřeby i více možností):

- g) Pokud by matka byla nezpůsobilá se starat, nebo se nechtěla starat
- h) Pokud by se děti sami rozhodly se mnou žít
- i) Pokud by děti v době rozchodu byly starší 10 let
- j) Pokud bych měl vhodnější podmínky, uveďte, co by se muselo změnit:
.....
- k) Jiný důvod, uveďte jaký: .....
- l) Nežádal bych nikdy

10. Jak často se stýkáte se svými dětmi? .....

11. Myslíte si, že se Vaše bývalá partnerka stará o dítě lépe, než byste se staral Vy sám?

- e) Ano, stará se lépe
- f) Ne, uměl bych se lépe postarat já
- g) Oba bychom byli schopni věnovat dítěti stejně času a péče
- h) Nevím

12. Vyhovuje vám častost styku s dětmi?

- c) Ano
- d) Ne

13. Se svými dětmi byste chtěl trávit čas:

- e) Více
- f) Vyhovuje mi to tak, jak to momentálně je
- g) V jiné struktuře (např. více času v kuse, svátky, prázdniny... apod.)
- h) Méně

Tabulka č. 1 Respondenti podle počtu dětí

Počet dětí	Počet respondentů
1 dítě	15
2 děti	8
3 děti	2
4 a více	1

Tabulka č. 2 Struktura vzorku podle věku dětí

Věk dítěte	Počet respondentů
0 - 3	5
4 - 6	8
7 - 10	5
11 - 15	5
16 a více	3

ABSTRAKT

PATLOKOVÁ, M. *Otcovství po rozvodu manželství*. České Budějovice 2009. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce J. Šimečková.

Klíčová slova: rodina, rozvod, význam matky a otce v životě dítěte, výhradní rodičovská péče, styk s dítětem po rozvodu, otcovství po rozvodu

Práce se zabývá aktuální problematikou rozvodu se zřetelem na otcovství po rozvodu. Teoretická část definuje důležitost a funkce rodiny v životě dítěte, rozvod rodičů a důsledky absence jednoho z rodičů ve výchově dítěte. Dále se zabývá porozvodovým uspořádáním péče o dítě a stykem dítěte s rodičem, se kterým nežije.

Praktická část vyjadřuje názory otců na porozvodovou péči o jejich děti. Většina z mužů se shoduje na tom, že tráví se svými dětmi méně času, než by si přáli. Výzkum také potvrdil poznatky z odborné literatury, že muži nemají děti ve své péči, jelikož většinou ani děti do své péče nežádají.

Abstract

Fatherhood after divorce.

Key words: family, divorce, importance of mother and father in child's life, parents' care after divorce, contact with child after divorce, fatherhood after divorce

The work deals with up-to-date questions of divorce in consideration of fatherhood after divorce. The theoretical part defines what the importance of the family for every human being is, the stress is also given to social roles of mothers and fathers in the development of a child. Particular attention is dedicated to troubles of divorces focused on fathers and their fatherhood after divorce.

The other part which issues from theoretical knowledge is focused on experiences of fathers. Most of questioned men regret to spend lesser time with their children than they would like to. The research confirmed the theoretical basis which says, that men don't usually have children in their exclusive care because they didn't ask to have children in their care during the divorce. The question: „Are women always more capable parents than men?“ wasn't explicitly answered.